

Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších - 3 [FF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších \[FF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších \[FF UK\]](#)

◆ seminář, česky, vznik: zimní semestr 1994/1995

◆ seminar, Czech, origin: zimní semestr 1994/1995

Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších - 3 [FF UK] [1994]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 flash – únor 2026]

--- (hejdc03a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: ... k tomu úvodu k té bratislavské řeči *Peynovej*, abychom si připomněli některé body, které jsme si už zdůraznili, a potom se pokusíme z toho udělat něco, co by mohlo být takovým přístupem k tomu, co budeme dělat dál.

To bude první část dnešního výkladu a druhá část bude spočívat v tom, že budeme navazovat na předchozí přednášku. To jsme si už o tom mluvili, něco jsme si řekli, bylo to také v tom textu *Peynovy* řeči, to bylo třikrát nejméně citováno. Trošičku si to připomeneme a tím se připravíme na příští přednášku, na kterou jsem pozval, jak jsem vám už řekl, profesora Jana Hellera, religionistu a starozákonníka, aby nám řekl něco o pojetí toho, co má ty řecko-hebrejské kořeny, toho, co se někdy hodí spíš překládat jako pravda, jindy spíš jako víra, a to v úplně jiném smyslu, než je běžný.

Takže nejprve k té první části. My jsme si připomněli a předvedli, že *Peyn* mluví o pravdě, jako kdyby to byla osoba. A řekli jsme si, že to je něco více, něco hlubšího než to, co by se dalo nazvat personalizací. Víme, že třeba *Boethius*, ten dosti pozdní Řím, napsal *Útěchu z filosofie*. Rád potom toho názvu použil pro svou malou knížečku, poslední, kterou napsal. A ta *Útěcha z filosofie* Boethiova je prostě celá koncipovaná tak, že filosofie tam je osobou. Je to něco jako božstvo, ale to se tam takhle neříká, bohyně. Je to osoba.

Takových věcí bychom našli víc, uváděli jsme si tu sapientiální literaturu v té helénistické době, kdy se takto personálně chápala moudrost, *sapientia* nebo *sofia*. Víte, že v Cařihradě mají chrám, který je vlastně zasvěcen této moudrosti, této bohyni, svatá se taky jmenuje. A to je ještě dozvuk toho, co žilo v tom helénistickém období a určité reliktu nebo určité vlivy té sapientiální literatury najdeme v některých spisech, v těch nejmladších spisech *Starého zákona*. Najdete to v Příslaví, v některých žalmech z těch nejmladších, najdete to v Kazateli.

Tady ty vlivy jsou dost zřetelné, ale je s podivem, když najdeme něco podobného v takové poměrně pokročilé době, jaká byla po smrti Husově. A i v textu, který jeví řadu známek toho, že má filosoficky motivované formulace, ne tedy jenom teologicky nebo diplomaticky. On v té Bratislavě fungoval jako diplomat, ale dosti pochybně, jak jsme si ukazovali, jakou diplomacii tam dovoluje a teolog to nebyl nebo nechtěl být, nikdy nechtěl fungovat jako teolog. To jsou skutečně filosofické pokusy, co tam v těch některých formulacích najdeme.

Není to tedy jenom personalizace, nýbrž tam skutečně je pravda chápána jako *persona*. Teď musíme samozřejmě položit otázku, co to je osoba? Co to je osoba? To byl dlouhý zápas dějin křesťanství, dějin dogmatu, kdy šlo o tu takzvanou trojjednost boží, že Bůh je jeden a jsou to tři osoby. To je zvláštní věc. A co to jsou ty tři osoby? A my víme, já se tím nebudu tady zabývat důkladně, ale jenom víme, že vlastně my dneska už nechápeme dost dobře, o co šlo, že z toho jsme udělali něco, co tehdy vůbec nebylo předmětem diskuzí, že původně osoba, *persona*, bylo něco jako divadelní role.

Nebo ještě spíše divadelní tvář. Tvář, která patří k divadelní roli. V antickém divadle už v Řecku a potom také v Římě nebylo mnoho herců, a když bylo potřeba více osob na jevišti, tak herec měnil takové masky, které držel před obličejem. Vždycky kterou masku držel, tak za tu osobu mluvil. Čili osoba vlastně znamenal ten termín, neznamenal osobu, nýbrž znamenal tu masku. To, co je právě představováno, co se hraje, kdo mluví.

Takže přesně o to šlo, že Bůh se člověku představuje v několika maskách. Jedna maska je Bůh stvořitel, druhá maska je Bůh vykupitel, to jest Ježíš, Ježíš Kristus, a třetí maska je Duch svatý. To jsou tři masky, za nimiž je jeden jediný Bůh. No a pak se z toho dělala taková teologická a filosofická věda, že se osoba chápala jako předmět, že se chápala masivně, metafyzicky, že to byla metafyzicky zpředmětněná osoba, osoba chápána metafyzicky, to jest, že to je paradox, že to je jedna osoba a zároveň tři osoby. Ne jeden Bůh, který má tři masky, nýbrž že to je jeden Bůh, který je zároveň trojí. A protože to bylo protismyslné,

tak proto to bylo vhodné pro věření. Odtud také to *credo, credo quia absurdum*, věřím, protože je to absurdní. Tím se to doporučovalo. Když to bylo jenom logické, tak to byla pouhá filosofie. Ale skutečná víra, ta vždycky věří v to, co je absurdní. Když je něco absurdního, tak je to takové přesvědčivější. Tedy byla to vlastně nedorozumění, nedorozumění, které mělo jednu neblahou konsekvenci, totiž že osoba přestala být chápána jako osoba. Dokonce od samého začátku křesťanství, totiž díky navázání na hebrejskou tradici, bylo velmi vyostřeno na osobní charakter Boží a tedy tím pádem také na osobní charakter člověka. To vždycky patří k sobě. Když člověk se vztahuje k Bohu, který je věc, tak sám se zvětčuje. Když se vztahuje k Bohu, který je osoba, tak sám se stává osobou. Dítě, které vyrůstá v naprostém dostatku, ale nenaváže osobní kontakty, tak se nikdy nestane úplně člověkem. Je potom deprivováno i v pozdějším životě.

Ten osobní Bůh historicky je strašně důležitá myšlenka, protože – mluvím nikoliv o skutečnosti, nýbrž o myšlence – je to strašně důležitá myšlenka, protože právě tím osobním vztahem k osobnímu Bohu byla podepřena personalita člověka. Člověk, který se vztahuje k nepersonálním skutečnostem, se nikdy nemůže stát takovou osobou a osobností jako člověk, který se vztahuje ke skutečnosti personální, ať už je to člověk, nebo ať je to personální Bůh. Ale personální Bůh.

Proto všechna vyšší náboženství, nejenom křesťanství... Vy víte, že já nepovažuji křesťanství za náboženství a dostávám se tím do jakéhosi protipohybu proti celému dosavadnímu vývoji historickému, poněvadž křesťané potom, místo aby správně navázali na polemiku s náboženstvím, která začíná u proroků, tak znovu ponáboženštili evangelium. Udělali z toho znovu náboženství, ačkoliv to bylo všechno na nejlepší cestě, aby se to vůbec z těch forem, dimenzí náboženství vymklo.

Tedy to je jakási daň, poplatek toho velkého historického úspěchu křesťanství. Prostě dělalo se ze sebe náboženství a tím proniklo všude, ale zároveň přestalo být tím, čím bylo. To je vždycky... když umělec nebo filosof chce proniknout za svého života, tak to musí vždycky udělat na konto sama sebe. Musí se přizpůsobit vkusu. A tím, jak se přizpůsobuje vkusu a dělá to, co se od něj čeká, tak ve stejné míře přestává být sám sebou a velmi často přestává být také velkým umělcem a velkým filosofem. Což se pozná třeba po dvou stech letech teprve. On má takový úspěch, že to trvá, a pak se zjistí, že vlastně co s tím.

No ale to je marginální záležitost. Myšlenka osobnosti, osobitosti, myšlenka osoby, subjektu bychom dnes řekli, i když to jsme si už říkali, jak ten termín subjekt má takovou divnou historii... Tohleto zůstalo kdesi ve stínu. S tím pochopitelně nemohli přijít Řekové, poněvadž to pro ně nebylo nic filosoficky zajímavého. Jedinečnost, to je to, co je naprosto efemérní a nemá žádný filosofický význam. Filosofova zájímá jenom to, co není jedinečné, co je všeobecné, co je pro všechny platné, co je věčné a neměnné, co překonává všechny proměny a proud času a tak dále.

Tento trend je vidět nejenom ve filosofii, ale i v básnictví. Víte, že Ovidius chce právě tím, že nedělá nic ani ze dřeva, ani z kamene, dokonce ani z kovu, ale píše báseň, tak je přesvědčen, že vlastně po sobě nechává pomník kovu trvalejší. *Exegi monumentum aere perennius*. Vybudoval jsem pomník, který je kovu trvalejší. A není to filosof, je to *poeta natus*, je to básník, který se už básníkem narodil, jak se říká, na rozdíl od Vergilia, který je *poeta doctus*, básníkem, který se jím stal na základě poučení, je to učený básník. A tamten je básník od přírody. Údajně bez filosofie – my víme, že tam jsou nějaké [nesrozumitelné] v pozadí, ale on si toho není vědom, prostě bere to všechno jako od přírody a lidé to berou taky. Prostě chce udělat něco, co je pro všechny věky stejné.

Tedy proti této antické tradici jedinou opozicí byla ta hebrejská tradice, která je dokumentovatelná na mnoha místech Starého zákona, ale třeba jenom když se člověk ptá: „A co je člověk?“ Co je člověk? A ptá se – koho se ptá? – ptá se svého Boha: „Co je člověk, že jsi naň pamětliv a že jej navštěvuješ?“ Tedy člověku samotnému je divné, že on je on a že nějaký veliký mocný Bůh ho zná jménem, že se obrací k němu, že jej navštěvuje, že k němu přichází a něco od něj chce. Od něj konkrétně. Ne že píše nějaké zákony jako král a nezná osobně své poddané, nýbrž on chce něco od tebe, ode mne. Co s tím udělám?, že ty na mě, že ty na mě pamatuješ. Tady je přesně něco, co nenajdete v Řecku. Člověk ve své

jedinečnosti, která za moc nestojí. Ne jedinečnosti, jak my dnes chápeme jako nějaké vynikající něco. Ne. Prorok říká: „Jsem člověk, který má poskvrněné rty a který bydlí uprostřed lidu poskvrněné rty majícího.“ To není žádné nic, a i pověra. Tyhlety myšlenky nenajdete v Řecku. Tyhlety myšlenky tedy musely nějak přežít v křesťanství, přestože křesťané ve svém myšlení převzali řeckou metafyziku.

Působilo to jako pomalý enzym po věky, když vždy znovu přicházeli myslitelé, kteří se nechali inspirovat tímto neřeckým zdrojem. A nikdy to nedotáhli dost daleko, protože ta přesila toho zpředměťujícího myšlení řeckého byla příliš silná. Příliš silná. A nicméně nikdy ta myšlenka, že člověk je osoba, osobnost, i když za moc nestojí, tak že je předmětem zájmu – odpusťte to slovo – předmětem zájmu Nejvyššího. Že Bůh se neobrací jen ke králům a panovníkům a k církevním hodnostářům, ale ke každému, i k tomu nejposlednějšímu.

A dokonce v evangeliu to bylo, a církev to nemohla nikdy přehlúšit, nakonec se každý člověk, život každého člověka, myšlení, jednání každého člověka bude posuzovat podle toho, jak se choval vůči těm nejnižším. Vůči těm, kteří byli ve společnosti bezprávní, kteří neměli zastání nikde. To byly vdovy a sirotci především. Proroci nikdy nepřestali mluvit o vdovách a sirotcích a ještě k tomu – a ti ponížení. I když to nebyly vdovy a sirotci, ti ponížení, kteří trpí nespravedlností, kteří žízň, jak máme v evangeliu, žízň po spravedlnosti. Nejen po vodě a hladoví nejen po chlebu, ale kteří žízň a hladoví po spravedlnosti. Po tom, co je pravda.

Nejvíce žízňiví jsou právě ti nejubožejší a evangelium říká, že každý bude souzen podle toho, co udělal právě těmto nejnižším, těmto nejubožejším. Co pro ně udělal. Až se každý bude divit: „A kdy jsme tě, Pane, viděli? A kdy jsme tě potkali? A kdy jsme tě oděli a nakrmili?“ A na to se dozví, že všechno, co jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili.

Čili tady vidíte cosi, co má mnoho jiných aspektů, já to nechci redukovat, ale pro naši tematiku to má ten velký význam, že se tady tematizuje člověk ve své jedinečnosti bez nároků na nějakou kvalitu té jedinečnosti. Právě ten neobyčejnější, nejnižší, nejméně připravený člověk se se zvláštní pozorností staví do světla a na něm se pak ukazuje kvalita všeho ostatního.

Tohle zůstalo v křesťanství. Nějak to bylo křesťanstvím *mediováno*, bylo to zprostředkováno, ale nikdy to nezvítězilo. Nikdy to nemělo nějaký rozhodující vliv na uspořádání společnosti nebo na nějaké zřízení společenské a tak dále. My víme, že to, čemu se říkalo reálný socialismus, sice začalo tak, že to navazovalo – nepřiznaně pochopitelně, reálný socialismus nikdy toto nepřiznal – ale víme, že socialismus začínal z náboženských motivů. A také existuje velmi zajímavý směr náboženského socialismu nebo křesťanského socialismu. My o tom tady málo víme, snad jen protestanté o tom trochu by mohli, ale ani oni o tom pořádně nevědí. Ovšem kdo vezme vážně z protestantů Bartha, tak musí také vědět něco o jeho mládí a o době, kdy byl farářem ve Švýcarsku a kdy byl členem té strany náboženského socialismu. Pro náboženský socialismus byli charakterističtí někteří myslitelé, které doporučuji vaší pozornosti, protože to souvisí s naší tematikou a zároveň na tom je možno poznat, jak znovu tento náboženský socialismus – ne v podobě reálného socialismu, ale sám jako myšlenkově a duchovně – ztroskotal. Proto je třeba si to připomenout, protože to bylo cosi nedomyšleného, filosoficky nedotaženého. Emoce a jakési teologické reminiscence, citování Bible a tak dál nahradily důkladné promyšlení celého projektu. Nicméně ten směr byl velice důležitý pro Bartha, byl důležitý pro celou dialektickou teologii. A já se obávám, že důkladnější studium by ukázalo, že byl důležitý vůbec pro evropské povědomí, i když se to nepřiznává jako příspěvek tohoto směru. Tento náboženský socialismus byl charakterizován jmény jako Hermann Kutter, jehož jednu knížku máme přeloženou do češtiny, titul té knihy je *Otázka: Kde je Bůh?*, vyšlo u Laichterů. Zejména však tam patří bratři Blumhardtové také, ale zejména tam patří Ragaz, Leonhard Ragaz. Neobyčejně pozoruhodný myslitel švýcarský, to není jen teolog, to je také filosof. A je dobré, zase máme od něho něco přeloženo, ovšem napsal toho daleko víc a bylo by dobré, kdyby se tím někdo začal pořádně zabývat. Zas u Laichterů vyšla jeho knížka *Od Krista k Marxovi a od Marxu ke Kristu*. Je to pokus o náboženský socialismus, je to pokus interpretovat určitým způsobem, *re-interpretovat* určitým způsobem texty Marxu, a to zejména tedy mladého Marxu, nikoliv z té doby, kdy jednak politicky,

jednak ekonomicky se profiloval a nechal filosofování.

Na tuhleto tradici potom navazuje několik teologů z té dialektické teologie. Mezi nimi asi nejvýznamnější Gogarten, který je zároveň, když se podíváte do toho velkého, ještě stále vycházejícího filosofického slovníku *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, který vydává Ritter. Je to tam napsáno, že to je jakési přepracované vydání starého Eislera, ale není to pravda, je to úplně jinak uděláno. Metoda je úplně jiná, tam jsou jednotlivé studie pod jednotlivými hesly a psané je to od různých autorů. Kdežto Eislerův slovník, pokud s ním přijdete do styku, je velmi užitečný, měl by být vydán znova, nikdo ho znova nevydá, poněvadž by se musel doplňovat, proto to nikdo už nechce dělat, to byla obrovská práce, kterou starý Eisler udělal. Vyšel ve dvou vydáních, ve třech velkých svazcích a v jednom, zkráceně v jednom svazku. Ten byl udělán jinak. Tam bylo heslo, to jest slovo, a pod ním stručné citace, necelé věty, stručné citáty, jen které ukážou ten nejbližší kontext toho slova z různých autorů historicky seřazených. Čili kdybyste se podívali třeba na pravdu, tak tam najdete jeden nebo dva citáty z nějakého presokratika, z Platóna, z Aristotela a tak dále, teď to jde přes středověk až do současné doby, to jest do 19. století. Krátké citace s udáním odkazů, odkud to je, že si to můžete vyhledat, a potom, když vás něco osloví, je to velice užitečná věc. Bylo by dobré to dopracovat a dát tam citace ještě z nejnovějších věcí, celé 20. století tam dopracovat, je to velmi užitečné a je to děláno tímto způsobem. Tam autorsky se dostává každý ke slovu jenom přes ten kratičký citát.

Kdežto v tom velkém historickém slovníku, který někdo tady ukradl z filosofického semináře, ze seminární knihovny, a najednou to všechno zmizelo při odchodu Rezkova, dokonce se pokusili někteří to svést na něj, že on to ukradl, což byl samozřejmě nesmysl z důvodů, které teď nebudu vykládat, že má jiné chyby, ale ne tihle. V tomto velkém historickém slovníku, který po mém soudu fakticky byl mnohem méně užitečný než ten Eislerův, kdyby byl přepracován, tak tam je to uděláno tak, že tam najdete skutečně rozhodující literaturu vybranou pochopitelně ke každému tomu, ale autorsky se tam vždycky dostává slova někomu, komu je svěřeno to heslo. Prostě každé heslo je filosoficky koncipováno jinak. Kdežto u Eislera není nijak koncipováno. Tam prostě máte jenom ty citace vybrané. Jediná koncepce zatím je, že je tam nějaký výběr, co je důležité, co není důležité, ale jinak tam máte prostě, skutečně tam můžete z toho čerpat hned prakticky všechno. Tady musíte vždycky přečíst celé heslo, někdy i heslo je tak rozsáhlé, že je osvěřeno několika autorům, z různých hledisek různí autoři, je to trošku zmatek. Je to teda víc k zamyšlení, snad daleko lepší, ale přece jenom tam je to každopádně jinak koncipováno, a tedy to, že tam je napsáno, že to je nové zpracování Eislerova slovníku, je nesmysl, to je prostě jinou metodou.

No a teď tam, když se podíváte, poněvadž zatím vyšlo osm svazků, což je asi dvě třetiny slovníku, je to někde u P, tak když se podíváte na heslo *Gegenstand*, tak na závěr toho hesla, doporučoval bych vám, abyste se podívali, tak tam najdete také, co to je *Nicht-Gegenständlichkeit* a *Ungegenständlichkeit*. To je na závěr tam a mezi autory, kteří o tomhle píší, uvádějí tam pak ty personalisty a tak dál, mezi autory jsou také dva protestantští teologové, kteří, a jeden zejména, patří k té dialektické teologii, která je spjata se jménem Barthovým. Ten důležitý je Gogarten, ten méně důležitý je Heim. Oba jsou tam uvedeni jako autoři, kteří psali. Něco vyprovokovalo, že když jsem byl v Německu, tak jsem zkoumal, co všechno mají, tam jsem nemohl nic najít. To, co jsem našel, tam to nebylo. Tak skutečně tam jsem se konečně domákl, proč tam ten Gogarten je uveden. A bohužel je to jeden článek, který ovšem opravdu tu problematiku tam načal. Právě tam Gogarten do toho uvedl.

Gogarten sám, jak víte, se dostal do sporu s Barthem. Barth ho, dalo by se říct protestantským způsobem, anatemizoval, protože Gogarten se trošku zapojil do těch německých křesťanů, *Deutsche Christen*, a Barth k tomu řekl *nein*, jako kdysi řekl k tomu Brunnerovi, koketování s přirozeností, s přírodní teologií. Tak podobně to břeskňe odmítl. Barth, přestože byl Švýcar, i když byl farářem a později pozván na univerzitu. Kuriózní je, že Barth nikdy neabsolvoval doktorát, nemá doktorát teologie. Má jenom řadu doktorátů *honoris causa* jako náš prezident, ale nemá jich tolik. A nikdy neudělal doktorskou práci, nicméně svým dílem ukázal, že by to hravě býval dokázal. On opravdu chtěl být asi farářem, a teprve až ho pozvali jako faráře, aby dělal přednášky, a to v Německu. To je co říct, že tady se dělají špumpnágale s

lidmi, kteří přijdou, mají jeden nebo dva doktoráty nebo jednu nebo dvojí profesuru na zahraniční univerzitě, přijdou sem a tady: „No tak můžeme vás vzít jako nejlépe odborného asistenta, vy si tady můžete tu habilitaci udělat.“ Jednáme, jako kdyby přišli z třetího světa, a darmo mluvit. Vraťme se tedy k té myšlence osoby, osobnosti, dneska bychom řekli subjektu, ale vždycky s patřičným vysvětlením, protože slovo samo nic neznamena, musíme vždycky vyložit, co jím máme na mysli. A tedy to, že ten Payne tam hovoří o pravdě jako o osobě, jako o osobnosti. A že dokonce, i když připouští, že je stvořená, že z toho dělá osobnost tak nadmíru respektabilní a tak respektovanou, že sám Bůh ji musí respektovat. Jak jsme si řekli, Bůh mohl nestvořit pravdu, ale když ji stvořil, tak ji nemohl libovolně měnit, už jenom jako pravdu, a od té doby ta pravda prostě posuzuje i Boha samotného. Tato myšlenka v tom Paynovi je. Je řečena mnohem opatrněji, než ji říkám já teď, ale dosti neopatrně na středověké poměry.

Tak na tom vidíme, že ta personalizace, že to není jenom jakýsi básnický *modus*, to není jenom způsob řeči, rétorická ozdoba nebo poetická ozdoba. To je míněno skutečně vážně. A tedy, kdybychom chtěli heretizovat Payna, Petra Payna, tak bychom mohli říci, že on vlastně vyrábí k těm třem osobám božským další čtvrtou. Poněvadž tu pravdu nelze potom identifikovat ani s Ježíšem Kristem – pravda v tomto smyslu – nebo samozřejmě Ježíš o sobě v *Janově evangeliu* říká: „Já jsem pravda, cesta i život,“ taky, ale „Já jsem pravda“. Jenomže Payne tam má formulaci, že pravda skrze všechny ty svědky působí a zvítězila nad Bohem skrze Jákoba, skrze Abraháma se dostala do toho žáru Palestiny, žáru Mezopotámie a tak dále, ty tam líčí skrze koho, skrze učedníky Kristovy a tak dál všechno, a v nejvyšší míře ta pravda se prosadila skrze Ježíše Krista. A to nevádí, že zemřel na kříži, protože to stejně tak nevádí, že ta pravda se přece prosadila, to právě se prosadilo i skrze Ábela a jeho pravou oběť, i když teda Ábel na to zařval, poněvadž Kain byl takovej hulián.

Tedy pravda skrze Ježíše Krista. Rozumíte, to je formulace, která – opravdu skrze Ježíše Krista zvítězila pravda. Stejně tak jako skrze Jákoba zvítězila, a dokonce nad Bohem. A můžeme doplnit – odpusťte, že si dobojuju tyhle extravagance – my můžeme doplnit, že vlastně to vítězství pravdy je ve vzkříšení. Kdežto Bůh pro svou náramnou spravedlnost musel obětovat svého syna, aby vykoupil všechny hříchy. A teď ve světle pravdy se to ukazuje jako velmi pochybná věc, a tudíž to nemůže zůstat při oběti syna. Je to myšlenka, která navazuje na obětování Izáka, které v poslední chvíli je zabrzděno a je obětován místo toho kozel, kterej se sám chytí za rohy v příliš hustém křoví. Jako by ta pravda napravovala všechnu Boží, i božskou, jak jsme tam četli, božskou nespravedlnost.

Tohleto když si necháme – ono to tam není tak nápadné. Já doufám, že už jste si mezitím rozdali – ne, to bylo v prvním semináři, já vždycky zapomenou semináře, ale aspoň někteří z vás do toho semináře chodí, tak že jste se na to podívali. Ono to tam je tak, že to můžete přehlédnout. Také historikové a literární vědci, já nevím, co všechno, to vždycky četlo jako prostě nějaký starý dokument, kde si někdo jen tak rétoricky používá ozdoby. Ale my musíme zkusit to číst z filosofického hlediska. Co se tam filosoficky v tom děje. A musíme vědět, že my to nemůžeme posuzovat jako dnes, jestli to někdo z toho napíše celý traktát. Tam musíme najít myšlenučku.

Tedy to nebylo jednoduché takovou myšlenučku tam vůbec vyslovit, poněvadž to se všechno sledovalo. To není jako dneska. To se všechno sledovalo, a když tam taková myšlenka byla, tak potom ji vytrhli ze souvislosti a pak za to někoho upálili. Tedy tahle ta myšlenka je velká a my ji nesmíme přehlédnout. Je mi líto, dosud o ní nikdo nepsal, a proto se u toho takhle zdržuju, abyste pokud možno aspoň někteří z vás si to podrželi v paměti a věděli, že tady je něco takového v českých dějinách, byť to byl English, byť to byl *Petrus Payne Anglicus*, původem Angličan, Viklefovec. Ale je to člověk, o kterém téměř nevíme, co dělal v Anglii, ale víme velmi dobře, co dělal tady. A vůbec po Evropě ve službách husitských. Tedy je to významná postava a je potřeba ho odkrýt jako filosoficky myslící postavu.

Mně se zdá, že to nejsou nahodilé formulace, že když to interpretujeme, že to dohromady dává jistý smysl. A tento smysl dokonce dává větší smysl tomu, co si později – ne teď hned, ale později – ukážeme u Husa. Že pak budeme i Husovi lépe rozumět a nebudeme citovat jenom některé takové neškodné formulace o pravdě, ale budeme rozumět tomu filosofickému náboji toho zvláštního, speciálního

realismu Husova a nepřevoditelnému na Viklefa, po mém soudu. Což ovšem je trošku konfabulace z mé strany, poněvadž já jsem nečetl jedinou Viklefovou knihu, já jsem četl několik věcí o Viklefovi a vám vždycky doporučuji, abyste četli autory, takže já tady jenom *relata refero*. Je docela možné, že se něco podobného ve Viklefovi najde, a že když my tady Češi uděláme všechno, abychom odkryli něco z těchto filosofických aspektů Husova a Paynova a dalších myslitelů, kde to už šlo trošku do povrchnosti, u Rokycany, u Jakoubka ze Stříbra ještě to má, tak že vlastně tím možná vyvoláme takové hnutí v Anglii, že začnou číst znovu *Viklefa* trochu jinak, než ho dosud četli. To je docela možné, protože víte, že toto se právě stalo s Tomášem Akvinským, když jezuita Lotz po vystudování teologie šel studovat k *Heideggerovi* a poté, co se nechal vyučit u *Heideggera*, znova přečetl celého Tomáše Akvinského a měl možnost o tom napsat dosti provokující, překvapující knihu, kde ukázal, že našel v Tomášovi věci, které tam desítky generací tomistických *eklektiků* neviděli. Četli to, uměli to nazpaměť, neviděli to. To je vždycky možné, vrátit se k nějakému mysliteli a ukázat, co tam dosud nikdo neviděl.

Tak tím bychom mohli snad uzavřít tu kapitolu, která se týká *Payna*. Tím jsem vám jej trošku zpřítomnil, je to muž, o kterém se téměř nemluví a je potřeba mu věnovat pozornost. A nejenom tomuhle, na tomhle se to dalo ukázat, ale bylo by dobré věnovat větší pozornost, zejména historikové v řadách filosofů by se tomu měli věnovat. Jestliže se budeme věnovat jako svému rodákovi *Husserlovi*, který se narodil na Moravě, tak se můžeme klidně věnovat také Angličanovi, který většinu života prožil v Čechách nebo u Čechů.

No a teď po tom všem, co jsme si tady ukázali na *Paynovi*, to všechno mějme, *Payne* sám vyvozuje, a to je velmi kupodivu, z toho třetího článku. My jsme si už tady připomněli, že je zvláštní, že se vůbec neodvolává třeba na Jana Milíče.

--- (hejdc03b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Tak na jedné straně jsou to tyto zase rozporné věty *Janova evangelia*. Na jedné straně říká: „Já jsem pravda.“ Na druhé straně říká: „Já jsem se proto narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě.“ On by mohl pominout místo, kde říká, že „já jsem pravda“, ale mohl by velmi legitimně citovat a navázat na to místo, že Ježíš přišel, aby svědectví vydal pravdě. Proto přišel na svět a proto se narodil, abych svědectví vydal pravdě. To znamená, pravda není on. On je tady jako svědek pravdy, ten největší svědek pravdy. Před ním byli další svědkové, proroci a tím posledním byl Jan Křtitel. Ale ten nejvyšší svědek je sám Ježíš Kristus.

V *Janově evangeliu* máme tyto dvě formace, pak ještě máme další, ale například tyto dvě formace prostě jsou v rozporu. Jestliže Kristus je pravda a přišel proto, aby vydal svědectví o pravdě, tak to znamená, že přišel proto, aby svědectví vydal o sobě. A to přece odmítá na jiných místech. A taky by to bylo velice nesoudné, kdyby chtěl vydávat svědectví o sobě.

Tedy je zase zajímavé, že to je ten *Paine*, na kterého se odvolává. Je to o to důležitější, že *Třetí Ezdráš* pochází z prvního století před Kristem, kdežto *Janovo evangelium* je nejméně o sto, spíše o dvě stě let mladší. Čili on se opírá ještě o hebrejské formulace. Protože ať už je to s tím textem *Třetího Ezdráše* jakkoli, konkrétně té třetí čtvrté kapitoly, o které se má za to, že to původně ta třetí čtvrtá kapitola, že to je kratochvilné vyprávění řeckého původu, že to psal nějaký Řek a že teprve nějaký Izraelec, samozřejmě už helenizovaný, helenizovat v tom smyslu znamenalo mluvit a myslet a žít řecky, tedy helenizovaný žid tam prostě doplnil některá místa. Ale tato místa právě jsou ta, která jsou tak hojně potom citována v církevní tradici a potom také v naší první reformaci.

Je to tedy jakýsi poukaz k tomu, že ty myšlenky, které tam jsou rozvíjeny, že jsou hebrejského původu. Že to není něco, co bychom mohli označit jako výplod toho helenizujícího vlivu řeckého. Tady nacházíme něco, co je vlastně proti, co je jakousi polemikou, protívahou proti tomu, co křesťané a církve udělali. To jest proti tomu synkretizujícímu, syntetizujícímu velkolepému historickému pokusu spojit ty dvě tradice, řeckou a hebrejskou. Tady najednou vidíme, že ten – nemůžeme si myslet, že neznal evangelium. I když byl Angličan, tak jistě znal Bibli líp než ty proslulé husitské ženy později o něco. Byl to odchovanec *Wyclifův*, znalost Bible je tady naprosto samozřejmá. A že uvádí právě *Ezdráše* a nikoliv Jana, kde se k

tomu tématu něco důležitého říká, to je vidět, že mu to nějak připadalo důležitější, bližší tomu, o čem mu šlo.

Musím se tedy tázat, zda na toho *Třetího Ezdráše* samotného se nemusíme dívat trochu jinak, než bývá zvykem. Totiž, že to je jakási drobná úprava nějakého řeckého textu, která je šikovně udělaná tak, že potom je citována. Nikoliv. Ty doplňky, které tam nejspíš nějaký ten helenizovaný žid napsal, nenapsal, protože se mu líbily, nýbrž že to byl zápas duchovní. To byl duchovní zápas proti tomu helenistickému vlivu. Proto tam je řečeno, a teď se budeme zabývat chvilku tím *Ezdrášem*, proto tam je řečeno, že sice mocné je víno a mocní jsou panovníci a mocné jsou ženy, ale nejmocnější je pravda. Proto tam je řečeno potom v tom příkladu, který Zorobábel především lidem ukazuje před králem, kterým se vykazuje, proč to řekl, proč to tam napsal na ten lístek. Tak tam říkal, protože hříšné je víno, hříšné jsou ženy, hříšní jsou králové, ale v pravdě není nic nepravého. To najdete v tom *Ezdrášovi*. Já jsem vám doporučoval, abyste si to našli, možná že někteří to udělali. Já se radši nebudu ptát kdo. Hlas lidu to tam má, to se nedá nic dělat, když se k tomu budeme chtít vydat znovu.

Takovéto důležité věci a ono to uniká v době, která přímo o to potom volá, aspoň po mém soudu. Ale já jsem přesvědčen, že teda to musí být na každé faře. A protože to je ekumenický překlad, tak to musí být i na každé katolické faře. O tom pochybuju trochu, ale na mnohých jistě to bude. Na mnohých jistě to bude.

Ale v knihovnách by to mělo být. Já nevím, jestli je vůbec přípustné, aby tady v knihovně nebyly *apokryfy*. To je prostě skandál sám o sobě. Ale kdybyste se obrátili do Jungmannky, tak tam to určitě najdete. Do husitské v Dejvicích, tam to určitě mají, o tom jsem přesvědčen, že ano. A ne jednou, že tam to je jistě několikrát, protože většinou se to potřebuje, takovéhle věci se potřebují na čtení seminární a podobně, potřebujete víc výtisků, zejména dříve, když ještě nebyly *xeroxy*.

Tedy já se domníám, že už jak jsme od toho *Paina* přešli k *Ezdrášovi* a jak se ten *Paine* výslovně třikrát za sebou odvolává na *Ezdráše*, že tím nás může inspirativně motivovat k tomu, abychom si položili otázku, zda ten *Třetí Ezdráš*, aspoň v těch dopsaných několika místech, v několika, snad ve dvou nebo ve třech verších té třetí kapitoly a ve většině té kapitoly čtvrté nebo aspoň v dobré polovině více než [nesrozumitelné]...

Hejdánek: Té kapitoly čtvrté, že ten *Ezdráš* prostě je něco víc než jenom jakási drobná úprava na vylepšení původního řeckého textu. Že za tím je jakýsi úmysl jiný. Podle mého soudu vůbec tohleto je věc metodicky velmi problematická, že se obvykle vždycky vysvětluje něco zvláštního, že to vlastně je ukradený od někoho jiného. To je prostě takový běžný stereotyp všech historiků, že když se někde něco mimořádného udá, tak že to chtějí převést na něco nemimořádného. Vysvětlit to z okolností, vysvětlit to z nějakých... A tady v tom, že prostě se vždycky... mně se za... zas to není můj obor tohle. Takže já jsem se tím zabýval na okraji své práce jiné, jiného zaměření, kdysi jsem byl v tom Německu, tak jsem se tím zabýval, abych našel něco kolem *Paina*. Díval jsem se na různé komentáře k tomu apokryfnímu spisu, díval jsem se na vůbec teologické komentáře k těm textům tehdejšími a kupodivu tam naprosto stereotypně se člověk dočítá, že tady je jakási doznávající hebrejská tradice, na které se ukazuje stále větší a větší vliv toho helenizovaného odkazu řeckého. Tedy helenizovaného ve smyslu teda helenistického, helenizovaného, nebo jak se to řekne, prostě ta už ta upadlá řeckost, že se tam prostě projevuje a tak dále. Tohleto tam všude najdete naprosto stereotypně. Nikoho nenapadne, že je možno na textu pracovat tak, že to polemicky zaměří proti řecku.

Zkusme číst *Třetího Ezdráše* jako polemiku s tou řeckou tradicí. Vždyť také evangelista *Jan*, který vlastně o mnoho, o dvě a půl století později tohleto píše, vždyť on když tam píše, že v Ježíši Kristu pravda stala se, tak to není uřeknutí. To není nějaký doznávající relikť toho hebrejského myšlení, a přitom je to tak nevzdělaný člověk, že si neuvědomí, že takhle se to řecky nesmí říkat. Ne, on to tak řekne vědomě. On tam prostě řekne, že pravda stala se, protože to řecky nejde dělat, tak tam to proto řekne, protože řecky pravda se nestane, pravda buď je, nebo není. Shoda. Neví se, že pravda stala se. Podle mého soudu i *Janovo evangelium* je třeba číst jako polemiku s řeckou tradicí, a nikoliv jako další evangelium nejrannější,

nejpozdnější, kterému se nejvíc nejvíc toho nánosu helenismu. To je polemika.

My musíme mnoho věcí reinterpretovat a pokusit se chápat jinak, než to tradice vždycky... když něco přijde později, tak na to pozdější vždycky to předchozí má nějaký vliv. A ono taky, jak to řekl Nietzsche, že vždycky velkých mužů musí přijít pro to, abychom věděli, co se v minulosti stalo. On to řekl ještě méně ostře, než to řeknu já. To prostě ještě pořád ta minulost se děje. A ta polemika proti helenismu a vůbec nejenom proti tomu upadlému helenismu, ale proti vůbec té řecké myšlence, ta polemika se pořád ještě děje a dělá až do dneška a dneska teprve to dopadá, dneska teprve si to uvědomujeme, že to je polemika. My si tohle musíme vštípit do svého vědomí, že tyhle texty budeme muset číst jako polemiku proti té řecké tradici. A proto tam není ten Jan, protože to je v očích Painových asi daleko méně vhodná opora nebo zbraň v rukou té kritiky řecké tradice, než je ten Ezdráš.

Takže Ezdráš se sice nedostal do kánonu, ale já to říkám jako hypotézu, byl velmi užitečným prostředkem pro kritiku a pro odmítnutí řecké tradice. A tady v čem by to bylo tedy? Já už jsem to naznačoval a jen to zopakuju, ta nejvýznamnější stránka, ta největší důležitost toho odlišného chápání pravdy v hebrejské tradici je v tom, že pravda se neřídí tím, co jest, kdežto to, co jest, se řídí pravdou. To znamená, když se tady ve světě něco děje, vždycky musíme posoudit, jestli se to děje jako náprava poměrů, anebo jako zhoršení poměrů. Takhle by se to dalo zjednodušeně vyslovit. A jak to poznáme? Jedině ve světle pravdy. Jestli se pravda k tomu přiznává, nebo nepřiznává. Není to tak, že můžeme vzít někde pravdu, máme ji pověšenou jako lineál někde a teď ji přiložíme k něčemu, změříme, to nejde.

Prostě my především sami sebe, já teď to vykládám trochu způsobem, který poprvé jsme mohli najít u Kierkegaarda, o něco u Nietzscheho a v naší české tradici u Masaryka a jeho žáků. To jest osobní zaujetí je naprosto nezbytným *noetickým* předpokladem poznání pravdy. Kdo není osobně zaujat, kdo se nenechá osobně strhnout, zaujmout, kdo se nenechá zajímat, ten prostě nikdy pravdu nechápně. Může se dopustit omylu. Ale když je zaujat dostatečně pravdou, tak na ten omyl sám přijde anebo ho někdo upozorní. A on zaujat pravdou musí poslouchat pravdu, a to znamená i toho druhého, který mu řekne, že udělal chybu. Nikdo nemá pravdu. Ale přece jenom je rozdíl mezi lidmi, že někteří mají víc pravdy, někteří míň pravdy, jsou pravdě blíže nebo vzdálenější. To dává smysl v našem slovníku. Horší je to víc nebo méně pravdy, ale spíše kdo je blíže pravdě a kdo je vzdálenější od pravdy. To víme, co to znamená. Jsou takové případy. Že by někdo měl celou pravdu v kapse nebo v tašce, v zápisníku nebo něco takového, to je *nonsense*. Ale přece jenom někdo je na cestě k pravdě blíže nebo dál a jiný se zpožďuje. To dává smysl. My to musíme nějak se pokusit vyslovit.

Ale musíme tam zachovat tu základní věc, že prostě pravda není něco, čím bychom mohli manipulovat. Ale ve světle této pravdy se ukazuje, zda to, co se děje, je náprava. Nápravit znamená učinit bližším pravému stavu. To je náprava. Nápravu nesmíme redukovat na návrat k původnímu stavu. Náprava není *restaure*. Rest ne ve smyslu hostince, nýbrž není to *restaurování* obrazu.

Někdy může samozřejmě, když něco se neobyčejně pokazí, tak to můžeme napravovat ve smyslu *restaurování*, uvedeme do toho původního stavu. Ale to nikdy není celá náprava. To může být jenom její součást, za určitých okolností, ne vždy. Ale za určitých okolností to může být součást nápravy, ale není to celá náprava nikdy. Protože to, co bylo, nikdy nemůže být pouze obnovováno. My to můžeme jenom převzít jako dědictví a vnést to do nové situace. A ta nová situace musí být řešena jinak, než že tam vnášíme staré věci.

A co to tedy asi mohlo být, co Ezdráš se pokouší z té staré tradice? Ono to byla skutečně už stará tradice, první století před Kristem, to už je hluboký *helénismus*. Uvědomte si, že to už je dvě stě, víc než dvě stě, skoro tři sta let po vrcholech řecké filosofie. My nevíme přesně, kdy to vzniklo, prostě někdy v prvním století, to mohlo vzniknout dvacet, třicet let před koncem toho století. Je těžko odhadnout, diskutuje se o tom, ale pro nás rozhodně tedy vůči této době jsou ti proroci, kteří s tím začínají, vlastně daleko vzdálenější než řeční filosofové, zejména než ti velcí filosofové.

Tak co to je asi, co tam vnáší Ezdráš z té tradice hebrejské? To největší jsme si řekli, to je to, že pravda se nespravuje tím, co jest. Že není posledním smyslem filosofie poznávat, co jest. Ne že by nebylo také

potřeba poznávat to, co jest. To není zamítnout, ale není to to nejdůležitější. Nejdůležitější není to, co jest. Nejdůležitější je to, co není, ale přichází.

Ten, kdo jest, a tady vidíte zase jistou takovou spojitost logickou, i když v jiném smyslu než formálně logickou, spojitost mezi tím důrazem na osobnost, osobu jednotlivého člověka, mezi důrazem na ty nejmenší z bratří mých, na ty nejubožejší, na ty vdovy, sirotky, na ty ponížené a mezi nápravou. Nápravu je třeba začínat právě tam, kde to vře nejvíc. Čili zase řečeno třeba později slovy Masarykovými, když kritizuje *liberalismus*, tak říká, že *liberalismus* je takové přesvědčení, které je pro to oprašovat tu a tam něco malého, opravovat, ale jen nejít k základu. Zůstávat na povrchu.

Tedy je evidentní, že ta vazba k těm největším problémům v dané společnosti – a ty jsou vždycky tam, kde jsou ti bezprávní – to je ta tradice hebrejská. Že to vždycky znamená jít k základu. Tedy myšlenka, že se tyto věci – a tady vidíte, jak je to aktuální věc – že se tyto věci mohou nebo dokonce musí řešit *charitativně*, je hluboce nehebrejská. Je v zájmu zachování všech, aby se začalo s nápravou, a to zásadní nápravou právě zdola.

To je věc výsostně aktuální a já ji nechci zbytečně aktualizovat, ale víte, že dneska oficiální přesvědčení, oficiální ideologie je, že to je věc, o kterou se stát nemá starat, že se o to mají starat *charitativní* organizace. A když už je to velký a stát se musí starat, tak že pro to musí vyčlenit nějaké zvláštní úřady, které se tím zabývají a tak dále, ale je to něco, co nesmí mít charakter revize základů, na kterých stojí společnost. Ty základy jsou jinde. To je trh. A protože samozřejmě na trhu se neuplatní ten nejchudší, na trhu se uplatní ten, kdo buď má zboží, nebo má peníze, za které si to zboží koupí, a když nemá ani zboží, ani peníze, tak na trh nepatří. No tak se svěří nějakým *charitativním* organizacím. Neboť každý přece si může vydělat. Tak tohle se převádí na finanční, ekonomickou záležitost. To, že nemůže vypadat náprava křivd co do spravedlnosti – ne křivd jenom ekonomických a finančních, nýbrž křivd právních a také právních. My prostě tady nemůžeme mít advokáty chudých, kteří budou placeni nějakými dobročinnými organizacemi. Prostě potřebujeme mít tady právo, které platí a které je závazné pro všechny.

A že tohleto, tohleto je základ každého normálního společenského života a že to nemůže být odkazováno do nějakých okrajových, *marginálních* oblastí. To je v celé té tradici. Když čtete hebrejské texty Starého zákona, tak tam máte vždy znovu formulace, které odkazují, že tady je ten základ. A je to ve všech spisech, těch nejstarších prorockých, je to i v těch historických, je to v těch nejmladších. Najdete to v Žalmech, najdete to v Příslavích: spravedlnost zvyšuje národ, kdežto bezpráví je k pohanění národů. A spravedlnost, právo a tak dále, to patří k sobě.

Tedy to je aktuální věc, ale nám nejde o tu aktualizaci, o prázdnou aktualizaci. Nám jde o to postihnout myšlenku samu a postihnout ji v jejím dějinném kontextu – to jest to, že to u nás bylo na počátku jakéhosi pokusu o neúspěšného, ale nejenom neúspěšného zvnějška. To, že došlo k porážce husitství a dalo by se říct také bratrství, poněvadž byli to právě šlechtici naklonění Jednotě nebo dokonce členové Jednoty, kteří vlastně prokázali šílenou neprofesionalitu politickou v těch posledních desetiletích před Bílou horou. To povstání bylo prostě nemožné, to bylo naprosto zpackané. To je také důležité.

Čili ta porážka – a jinak, ta porážka, to není zvnějška – ta vnější přesila dlouho nepořádila nic. Tam bylo nezbytné, aby došlo ke korupci uvnitř. Husitství a později bratrství přestalo být tím, čím má být. Už jenom to, bratrství přece zpočátku začalo jako odchod z tohoto světa do nějakého *Kunvaldu*. To je prostě pubertální záležitost, že se domluví pár mladých lidí, že už toho světa mají dost a odejdou do pohraničí, kde ještě nikdo není, a tam začnou pěstovat dva koně a rajtovat na nich a udělají si malý zázrak, malý *Eden* na této zemi, na této planetě. Tohleto je pubertální záležitost, to má každý, každý tím projde. Vy chcete odporných dospělých a teď si udělat něco jenom tak sami pro sebe, poněvadž se máme rádi a budeme tam šťastní a tak podobně.

No jo, ale když dospělí lidé odejdou do *Kunvaldu* a zakazují, dokonce se usnášejí na tom, že nikdo nesmí vzít do ruky peníze – to by dneska neuspěla taková společnost – nesmí putovat peníze v tom bratrstvu a tak dále, prostě takovéhle mravní zákazy, které vlastně nemají s mravností mnoho co dělat. Prostě některá povolání jsou povolena a jiná nejsou povolena. Nesmí být soudce – příklad Jednoty bratrské,

nesmí být soudce. Tedy proti tomu bylo potřeba také nějakého vnitřního odporu. Samozřejmě malá stránka byla poražena velkou stránkou, ale je otázka, z jakých důvodů, z jakých motivů, jestli to byly právě ty pravé důvody, anebo jestli to byl prostě *oportunismus*, jenom přizpůsobení světu tomuto. To všechno visí ve vzduchu, to se musí znova všechno prověřovat.

Ale pravda je, že česká reformace neprohrála proto, že byla příliš slabá proti všem celého světa, nýbrž že prohrála proto, že vzdala svou věc, že se nechovala tak, jak se začala chovat, že se prostě zkazila zevnitř, sčervivěla, shnila uvnitř. Nezám, *dezinteres*, politická nevůle se vůbec do něčeho rozsáhlého pustit. Pár, nějaká okrajová bitvička na nějakém kopci za Prahou, a ona má rozhodnout o osudu českého národa. A páni v klidu vepřeli doma a nestálo jim to za to, když to vyslechli, tak se obléct do brnění – a to už nebylo brnění – ale prostě sednout na koně a jet do boje. Jim to bylo jedno. A kdo trochu viděl dál, tak utíkal. Tedy já nechci idealizovat českou reformaci, doufám, že jsem to už říkal na začátku, doufám, že katolíci mezi váma nebudou mít za to, že tady dělám nějakou propagandu pro českou reformaci. Mně jde skutečně o *filosofické* věci, ale vy nemůžete najít katolíka našeho z té doby ani z doby pozdější, který by byl takhle vybavený. A když ho najdete, tak já budu jásat. To není řečeno tak, že prostě nemůže být. Kdyby byl, tak ta věc je stejná. Jenomže bohužel ta převaha myšlenková a duchovní byla jednoznačně na straně těchto začínajících reformátorů. Brzy to pak šlo velmi rychle dolů, ale na začátku to bylo cosi velmi důležitého a na to je potřeba navázat, je potřeba o tom vědět. A tím spíš, když se ukazuje, že v dnešní době to má jakési aktuální akcenty. Dostává se tomu aktuálních akcentů, nejenom takových těch podřadných, jak jsem teď říkal, o ten trh a tak dále, to byla aktualizace taková jenom, aby to bylo víceméně jasné, že to má i tyto důsledky, ale na prvním místě jsou ty důsledky *filosofické*. A *filosoficky* tam je něco, na co opravdu to 20. století nejenom u nás, ale zejména také u nás, navazuje. My tomu musíme rozumět právě proti tomu, co říkal Pekař a co říkala *Gollova škola* a tak dále, že prostě takové navazování není možné. Já právě chci ukázat, že to navazování tady je skutečně, že prostě to má smysl, když říká Masaryk, že české obrození navazovalo na reformaci. To má smysl a říkat, že to je *nonsense*, že to byla úplně jiná doba, to byl středověk, my nemůžeme, a to prostě je nemožnost *filosofická*. Že my můžeme dnes navazovat i na staré Řeky, přestože to byly na staré [nesrozumitelné].

A nám jde o *filosofické* navazování. Nejde o to se vmyšlet do cizích dob nějakých. I to je možné, to dělají vědci. Já jsem vám tady, nevím, snad tady jsem o tom uvažoval, jsem říkal o tom Jean-Pierre Vernant, starý pán, který byl dlouhá léta, snad ještě dotedka je předsedou té *Association Jean Hus*, která nám posílá literaturu a přednášející a tak dále, která dotedka ještě pomáhá, dneska v jakési takové ne příliš vzkvétající podnikavé, ale přesto přece jenom spolupráci s tou anglickou nadací *Association Jan Hus*, teď už to budu říkat anglicky. To zase je další věc, protože *Balliol College* má jakési vztahy k husovskému husitismu a ta nám také pomáhala.

Tihle lidé nám sem posílali, jak říkám, přednášející a také literaturu. Ten spojovací bod byl Hus. Zvláštní na to přišli sami, začali s tím právě, protože jediná univerzita, která na Tomina, já nevím, jestli o tom víte, nebo ne, Tomin měl tady už teď přednášet a z nějakých důvodů byl pozván děkanem, aby tady dělal hostujícího profesora tento a příští semestr. A on v poslední chvíli napsal, že tedy pro své závazky nemůže nastoupit dříve než v únoru. Takže tady bude až v letním semestru. Uvidíte tuto legendární postavu v blízkosti zříceně, ale to už uvidíte. Zříceně, která zdaleka ještě není zřícená.

No a tento muž začal jako první provokativně – on je provokativní každým svým dechem – provokativně tu celá řada už léta organizovala takové drobné semináře a takové malé přednášky, pravidelně nebo nepravidelně a s obměnou míst, aby to policajti nemohli tak kontrolovat a dál. Najednou Tomin přišel s tím v 78. roce, že na jednom místě, nejdřív ve vlastní rodině, ve vlastním bytě, později u Dejmal, že začal pořádat *filosofické* semináře pravidelně každý týden jeden den večer. A zároveň dával různá interview do cizích novin, zejména anglických, takže udělal z toho velkou záležitost a policajtům nezbylo, než do toho nějak bouchat.

A dělali to takovým způsobem, že to posléze znamenalo likvidaci těch seminářů. Oni prostě po čtvrt hodině nebo dvaceti minutách přijeli a všechny účastníky semináře odvezli, nechali je den nebo dva

dny ve vazbě a pak je pustili. Takže prostě především odbourali ty, kterým to vadilo v práci. To samozřejmě žádný zaměstnavatel nemá rád. Zaprvé, když mu tam jeden nebo dva dny někdo nepřijde vůbec a omlouvá se *ex post* dodatečně a nikoliv ze zdravotního hlediska, nýbrž kvůli policajtům, to už je vrchol, když v tom jsou namočení policajti, to nemá nikdo rád. Čili jedna, pokud to byli studenti, byli vyhazováni z fakult, pokud to byli zaměstnanci na lepším pracovišti, dostali výpověď, takže zůstali jenom ty, kteří už neměli co ztratit. A i tam to vadilo, samozřejmě, když topič nepřijde na dva dny do topit, tak je to malér, i když jsou rádi, že tam vůbec někoho mají za ty peníze.

Prostě Tomin se pokusil ještě vzbouřit jakýsi protest všech *filosofů* a měl dojem, že sežene *filosofy* jak ty, kteří ještě zůstali na fakultách, ať už v ústavech, tak ty, kteří už byli vyhození. Já jsem mu tenkrát vyložil, když s tou myšlenkou přišel, že ty, co někde zůstali, tak to nepodepíšou, aby tam mohli zůstat dál, ty, co jsou vyhození, že to nepodepíšou proto, aby si to ještě nepohoršili, poněvadž už si sehnali něco horšího sice, ale přece jenom něco většinou. Takže mu to podepíšou jenom zase ty, kteří nic nemůžou ztratit a nic nemůžou ztratit většinou lidí, kteří nic taky neznamenají. Taky jsou výjimky, ale většinou to jsou lidi...

Takže on tam prostě sehnal podpis Dejmalu. To, že to bude někdy ministr v budoucnosti, to nikdo netušil, ale to byla naprosto bezvýznamná osoba tehdy. A navíc ne *filosof*, on vystudoval zemědělskou. Takže podpis *filosofa* Dejmalu na protestu proti zavření nebo likvidování semináře Tominova byl bezpředmětný. Takže jsem bohužel Tomina strašlivě otrávil, když jsem mu řekl, že to je blbost, že jestli chce, tak já mu to podepíšu, ale že to je na draka. Takže otráveně odešel a ani ten podpis nechtěl.

Ale přesto přece jenom ve mně vrtalo, a tak jsem založil, zlikvidoval jsem tři své semináře, které jsem považoval za trochu tajné, ale už ani ne moc, protože už má žena byla vyslýchána kvůli nim, takže bylo jasné, že policajti o nich ví. Takže jsem je prostě zlikvidoval a řekl jsem, aby každý, kdo má co ztratit, pak aby přestal chodit. Že udělám to podobně jako Tomin, jako jediný výraz jakési solidarity jsem viděl v tom, že to udělám taky tak jako on.

No a pak se ukázalo tedy, že to, že ten poprask kolem Tomina – on pak odešel, s celou rodinou emigroval – ovšem to byl obrovský dárek pro nás, protože já bych nikdy tuto blbost nedělal, veřejně provokativně udělat seminář *filosofický* uprostřed komunistického režimu, to prostě je *nonsense*. Jenomže já jsem věděl už z minulých dob, že Tomin si vždycky vymyslí jakousi blbost, která se nakonec velmi často ukáže jako produktivní. Čili prostě blázný je potřeba brát opatrně. Někteří vypadají jako blázni, v čemž se podobají bláznům, ale je dobré jim naslouchat a něco v tom je. Tak mezi takové blázný patří Tomin, on skutečně dělal bláznivé věci, ale celá řada z nich se ukázala jako produktivní. V životě já bych tuto bláznivost neudělal, ale teď jsem byl postaven do situace, kdy jsem nějak měl naznačit, že mně není jedno, co dělají s Tominem. No a udělal jsem to tímto způsobem a pak jsme měli ten seminář tohoto typu, stejného typu, jeden večer v týdnu, a taky nás sbírali a prostě jsme to vydrželi skoro 10 let ovšem je otázka, jestli bychom to bývali vydrželi, kdyby nebyl ten poprask s Tominem na začátku tak velkej. Víte, to, že on i tím, že prohrál – tady by se to trochu nahrálo na to, co tam říká ten *Paine*, že i ten Abel vlastně skrze Abela zvítězila pravda, i když on na to umřel. Prostě skrze Tomina se tady pravda nějak prosadila, i když on nakonec emigroval a on to prostě nemohl dál dělat, už poněvadž ho vybrali každé tejden, to už nemělo smysl. My jsme jeden čas měli taky potíže a já jsem ohlásil, že dokud budeme tři včetně mě, tak že to půjde dál. A jednou jsme skutečně byli jenom tři. Ale to byla trochu náhoda, bylo to jenom jednou, jinak to bylo vždycky víc lidí a půl roku jsme